

TULEVAISUUDEN TYÖELÄMÄTAITOJEN OPETUS EDELLYTTÄÄ KOULUILTA NÄKEMYKSELLISYYTTÄ

LAURI VAARA | JENNI MATTILA

On tärkeää opettaa nuorille sellaisia valmiuksia, jotka auttavat heitä menestymään tulevaisuudessa. Toivon mukaan kaikkien nuorten tulevaisuus sisältää sopivassa suhteessa opiskelua, työelämää, harrastuksia ja aivan tavallista arkea sosiaalisine verkostoineen.

Näiden saavuttamista ei kuitenkaan voi pitää itsestäänselvyytenä. Lukuisat selvitykset ja uutiset nuorten syrjäytymisestä kertovat liian monien jäävän yhteiskunnan perusrhythmin ulkopuolelle. Tähän on monia syitä, eikä koulu voi niihin kaikkiin vaikuttaa. On kuitenkin paljon, mitä kouluissa voidaan tehdä nuorten paremman tulevaisuuden eteen.

Opinnoissa eteneminen ja harrastukset edellyttävät oppimistaitoja sekä omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tunnistamista. Arki pyörii sujuvasti itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen siivittämänä, mistä taloustaidot ovat yksi tärkeimmistä. Ihmissuhteiden rakentaminen ja ylläpito taas hyötyy itseluottamuksesta ja sosiaalisista taidoista. Työelämässä tarvitaan kaikkia edellä mainittuja sekä joitakin muita työelämän perustaitoja. Näissä kaikissa koulu voi auttaa.

Toimintaympäristömme on kuitenkin jatkuvassa ja kiihtyvässä muutostilassa, mikä haastaa tulevaisuudessa tarvittavien valmiuksien tunnistamista ja opettamista. Opettajat myös kokevat eri tavoin sen, mikä on milloinkin tärkeää. Silti meillä pitäisi olla myös jokin yhteinen näkemys siitä, mikä nuo-

ria odottaa tulevaisuudessa, ja mitä valmiuksia he tarvitsevat menestyäkseen. Tässä artikkelissa tarjoamme erilaisia, mutta toisiaan täydentäviä näkökulmia yhteisen näkemyksen muodostamiseen.

Future Jobs Report 2018 valaisee tulevaisuuden työelämätaitoja

Vuonna 2018 julkistettu *Future Jobs Report* tarjoaa hyvän työkalun tulevaisuudessa korostuvien valmiuksien tunnistamiseen työelämätaitojen osalta. Kyseessä on laaja World Economic Forumin toteuttama survey-tutkimus, jonka tarkoituksena oli saada tietoa työmarkkinoiden muutoksista aikavälillä 2018–2022. Tutkimuksen pääpaino oli tiedon kartuttamisessa työelämän muutoksien vaikutuksista työntekijöitä edellytettäviin taitoihin. Kyselyyn vastasi yritysten operatiivisia johtajia ja henkilöstöjohtajia. Osallistujaryhtyksiksi valittiin yrityksiä 20 eri maasta, jotka edustavat 70 % globaalista bruttokansatuotteesta.

Työelämätaitojen nousutrendit

Top 10 työelämätaidot vuonna 2022 (Future Job Report 2018)

- 1 Analyttinen ajattelu ja innovointikyky**
- 2 Jatkuva oppiminen ja oppimistaidot**
- 3 Luovuus, omaperäisyys ja aloitekyky**
- 4 Teknologiasuunnittelu ja ohjelmointi**
- 5 Kriittinen ajattelu ja analyysi**
- 6 Monimutkainen ongelmanratkaisu**
- 7 Johtaminen ja sosiaalinen vaikuttaminen**
- 8 Tunneäly**
- 9 Perusteleminen ja ideointi**
- 10 Systeemis suunnittelu ja -evaluointi**

Analyttinen ajattelu säilyttää vuonna 2022 ykkössijansa työntekijän kaikkein arvostetuimpa-

na taitona. Analyttisen ajattelukyvyyn omaavien työntekijöiden kysyntää selittänee kyseisen kyvyn luonne eräänlaisena yleishyödyllisenä taitona, josta on hyötyä erilaisilla ammataloilla ja monissa erilaisissa työtehtävissä. Koulutusalan näkökulmasta erityisen mielenkiintoinen taitopari on listauksen toiselle sijalle noussut kaksikko **jatkuva oppiminen ja oppimistaidot**. Nykypäivän liike-elämässä yritysten toimintastrategiat saattavat muuttua hyvinkin nopeissa sykleissä kilpailun ollessa kovaa, mikä osaltaan muokkaa työntekijöiden työtehtäviä. Muuttuva toimintaympäristö ja uusien työtehtävien asettamat taitovaatimukset haastavat työntekijän oppimaan aina vain uusia taitoja. Tulevaisuuden työelämässä menestyksen oppimishaluinen työntekijä, jolla on hallussaan riittävän kattavat oppimistaidot.

Edellä mainittujen taitojen lisäksi kymmenen halutuimman taidon joukossa on tuttu joukko työelämässä arvostettuja taitoja. Yritykset haluavat hyödyntää entistä enemmän teknologioita, jotka mahdollistavat esim. big data -analytiikan käyttämisen sekä sovellus- ja verkkopohjaisilla markkinoilla toimimisen. Tämä suuntaus näkyy **teknologiasuunnittelun, innovointikyvyn** sekä **ohjelmointitaitojen** kasvavana kysyntänä. Työntekijän henkilöön vahvasti linkittyvät taidot toimia muiden ihmisten kanssa eivät kuitenkaan menetä merkitystään tulevaisuudessakaan. Työnantajat haluavat myös vuonna 2022 palkata työntekijöitä, joilla on **tunneälyä, kykyä johtaa** sekä **taitoa vaikuttaa sosiaalisesti**. Työelämän rakenteen muutoksesta huolimatta näille taidoille on edelleen tarvetta esim. asiakastyössä tai työntekijän toimiessa työyhteisön jäsenenä. Näin siitän huolimatta, että ihmiset kohtaavat toisensa yhä useammin erilaisilla digitaalisilla työskentelyalustoilla tai markkinapaikoilla. Luonnollisesti muiden kanssa toimisessa on hyötyä myös **taidosta perustella ja kyvystä neuvotella**.

Future Jobs Reportin kärkikymmenikön muodostaa joukko keskenään hyvin erilaisia taitoja. Yhteistä näille taidoille on kuitenkin se, että kaikkia näitä taitoja voidaan opettaa, ja ihminen voi kehittyä kyseisillä alueilla halki koulu- ja työuransa.

Elinikäisen oppimisen taidot luovat perustan tulevaisuuden työelämätaidoille

Future Jobs Reportin korostaessa varsin konkreettisia työelämätaitoja tarjoaa Euroopan unionin neuvoston vuonna 2018 julkaisema *Suosituksat elinikäisen oppimisen avaintaidoista* laajemman näkökulman tulevaisuuden taitojen tarkasteluun. Tavoitteena on, että elinikäisen oppimisen avaintaidot tukevat nykyisen elintason ja koulutustason säilymistä Euroopassa sekä antavat sen kansalaisille tärkeitä valmiuksia oman hyvinvoinnin, työelämän ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen. Julkaisussa korostetaan erityisesti perustaitojen merkitystä, joihin kuuluvat lukutaito, laskutaito sekä keskeisimmät TVT-taidot. Julkaisun mukaan näihin on kiinnitettävä erityistä huomiota, koska niiden taso on laskenut. Lisäksi esille nostetaan vahvasti valmius henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen oppimiseen, yrittäjyystaidot, kulttuuritietoisuus ja monikielitaito sekä yhteiskunnallisen osallisuuden varmistavat kansalaistaidot.

Elinikäisen oppimisen avaintaitojen voidaankin katsoa muodostavan vahvan perustan enemmän erikoistuneille työelämätaidoille. Samalla ne muistuttavat, että digihyphen ja muutosvoimien keskellä on tärkeää kiinnittää huomiota myös perustaitoihin, jotka luovat edellytykset muiden taitojen omaksumiselle. Elinikäisen oppimisen avaintaidot sekä *Future Job Reportin* tulevaisuuden työelämätaidot täydentävät hyvin toisiaan ja sisältävät paljon samaa. Yksi tärkeimmistä yhtäläisyyksistä on ihmisenä kasvu ja kyky luoda uutta yhdessä toisten kanssa. Tämä edellyttää muun muassa tietoisuutta

omista vahvuuksista sekä ympäristön tarjoamista mahdollisuuksista, rohkeutta kehittää ja uudistaa sekä monipuolisia oppimistaitoja.

Talous ja nuoret TAT on omassa tulevaisuuden taitojen yhteenvedossaan jakanut taidot kolmeen osaan. Yhteenvedossa on hyödynnetty edellä esiteltyjen julkaisujen lisäksi Euroopan komission vuonna 2016 julkaisemaa *Entrepreneurship Competence Frameworkia*. Yhteenvedon ensimmäinen osa sisältää valmiuksia, joita tarvitsemme päätöksemme asioissa ylipäänsä eteenpäin. Tällaisia ovat aloitteellisuus, vastuullisuus ja yhteistyö. Toinen osa kattaa valmiudet, joita tarvitsemme oman ajattelumme ja tunnetaitojemme kehittämiseen. Tähän kuuluvat kriittinen ajattelu, empatia ja oppimistaidot. Kolmas osa sisältää valmiuksia, joiden avulla pystymme sopeutumaan alati muuttuvaan toimintaympäristöön sekä hyödyntämään globaaleja megatrendejä. Tähän kuuluvat TVT-taidot, kansainvälisyyteen liittyvät taidot sekä kyky sopeutua erilaisiin tilanteisiin ja ympäristöihin.

Laaja-alaisen osaamisen oppimistavoitteet tukevat elinikäisen oppimisen ja tulevaisuuden työelämän valmiuksia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2016) kuvatut laaja-alaisen osaamisen osaamisalueet tukevat hyvin edellä kuvattujen taitotavoitteiden luontevaa integrointia osaksi opetusta. Lukioiden opetussuunnitelmissa vastaavat osa-alueet löytyvät *aihekokonaisuuksien* (2015) alta. Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluvat Ajattelu ja oppiminen (L1), Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L2), Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L3), Monilukutaito (L4), Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5), Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6), Osallistuminen ja vaikuttaminen (L7). Kun näitä vertaa EU:n *Elinikäisen oppimisen avaintaitojen* tai *Future Job Reportissa* listattujen

työelämätaitojen kanssa, voi tunnistaa monia yhtäläisyyksiä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueissa kiteytyykin useiden laajojen ja kansainvälisten selvitysten tulokset liittyen tulevaisuudessa tarvittavaan osaamiseen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueissa kuvatut taitotavoitteet ovat läpileikkaavia. Niille ei ole lähtökohtaisesti omaa oppiainettaan, vaan ne integroituvat kaikkiin aineisiin. Ne tarjoavat jokaiselle oppiaineelle näkökulmia, jotka rakentavat merkityksellisiä yhteyksiä opitun ja oppilaiden oman tulevaisuuden välille. Lisäksi ne avaavat ovia poikkitieteelliselle yhteistyölle. Samalla niiden huomiointi opetuksessa auttaa oppijoita kartuttamaan tärkeitä tulevaisuuden taitoja, joilla on suuri merkitys niin työelämässä kuin arjenhallinnassakin. Laaja-alaisen osaamisen omaksuminen hyötyy aktivoivista ja vuorovaikutteisista oppimismenetelmistä, prosessinaikaisesta ja kannustavasta arvioinnista sekä monipuolisista oppimisympäristöistä. Näiden käytäntöjen kehittäminen ja tarkoituksenmukainen käyttöönotto parantaa nuorten mahdollisuuksia menestyä tulevaisuudessa.

Näkemyksellisyys edellyttää tulevaisuusajattelua

Kuten tämän artikkelin alussa kirjoitimme, opettajilla - kuten kenellä tahansa - on erilaisia näkemyksiä liittyen tulevaisuuteen ja siellä tarvittaviin taitoihin. Priorisoimme asioita eri tavoin. Tulkitaan vaikuttavat muun muassa omat arvot, maailmankatsomus sekä henkilökohtainen näkemys tulevaisuudesta. Näin sen kuuluukin olla. Yhtenäisen ja tasa-arvoisen opetuksen näkökulmasta on kuitenkin ongelmallista, mikäli opettajien erilaiset näkemykset tulevaisuudesta konkretisoituvat opetuksessa siten, että oppilaat saavat matkaansa hyvin kirjavat ja ristiriitaiset eväät. Huomattavaa on myös se, millaisen asenteen tulevaisuutta ja työelämää kohtaan välitämme nuorille.

Tärkeää on, että opettajalla on oma tietoinen ja perusteltu näkemys tulevaisuudesta, joka heijastuu omaan opetustyöhön hallitusti siten, että se ei ainakaan heikennä oppijoiden mahdollisuuksia saavuttaa opetussuunnitelmissa asetettuja tulevaisuuden osaamistavoitteita. Parhaimmillaan opettajan näkemys tulevaisuudesta auttaa häntä ymmärtämään opetussuunnitelman tavoitteita sekä ohjaamaan nuoria kohti tulevaa valaisemalla heille tietä ja osoittamalla erilaisia vaihtoehtoja. Tällaisen näkemyksellisyyden saavuttaminen edellyttää paitsi ajan hermolla pysymistä, myös tulevaisuusajattelun vahvempaa soveltamista opetustyöhön.

KIRJOITTAJAT

LAURI VAARA
PEDAGOGINEN
ASiantuntija
TALOUS JA NUORET
TAT

JENNI MATTILA
ASSISTENTTI
TALOUS JA NUORET
TAT